

**O'QUVCHILARNING INTELLEKTUAL IMKONIYATLARINI
RIVOJLANTIRISH USULLARI**

*Qarshi davlat universiteti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
talabasi*

Xasanova Sitara Laziz qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Intellektual tushunchasining mazmun-mohiyati, uning psixologik va pedagogik talqini, ta'lim jarayonida intellektual salohiyatni oshirishga xizmat qiluvchi metod va vositalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: intellek, intellektual rivojlanish, tafakkur, ijodiy fikrlash, mustaqil ta'lim, innovatsion texnologiyalar, muammoli ta'lim.

KIRISH

O'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini rivojlantirish — bu ularning fikrlash, tahlil qilish, mantiqiy va ijodiy qobiliyatlarini oshirish jarayoni. Zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat bilim berish, balki talabaning fikrlash qobiliyatini, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Intellektual rivojlanish — bu nafaqat bilimni ko'paytirish, balki aqliy faoliyatning turli jihatlarini uyg'unlashtirishni talab qiladi. Shu bois, pedagoglar va o'qituvchilar o'quvchilarga turli metod va vositalar orqali intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam berishi lozim.

Intellektual imkoniyatlarni rivojlantirishning asosiy maqsadlari:

Fikrlashni rivojlantirish – mantiqiy, tanqidiy, tahliliy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Mustaqil o'rganish qobiliyatini oshirish – o'quvchi o'z-o'zini o'rgatishga va bilimlarni mustaqil izlashga o'rgatiladi.

Ijodiy yondashuvni rag'batlantirish – muammoni turlicha yechish, yangi g'oyalar yaratish va ularni amalda qo'llash.

Muammoni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish – turli vaziyatlarda mantiqiy tahlil qilish va to'g'ri qaror qabul qilish.

Intellektual rivojlanishning asosiy yo'llari:

O'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini rivojlantirish uchun bir nechta samarali metod va strategiyalar mavjud:

1. Faol o'qitish metodlari

Faol o'qitish metodlari o'quvchini passiv bilim qabul qiluvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Masalan:

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

- Muammoli vazifalar – o'quvchilar vaziyatlarni tahlil qilib, yechim topadilar.
- Rol o'yinlari – o'quvchilar turli rollarni o'zlashtirib, muammoni boshqacha ko'rishni o'rganadilar.
- Diskussiya va munozaralar – fikr almashish va qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

2. Kritik fikrlashni rivojlantirish;

O'quvchilarni turli vaziyatlarda tanqidiy fikrlashga o'rgatish muhim. Bu jarayon quyidagi vositalar orqali amalga oshiriladi:

- Savol-javob metodlari;
- Ma'lumotlarni tahlil qilish va ularni baholash;
- Dalillarga asoslangan qaror qabul qilish.

3. Ijodiy faoliyat

Ijodiy faoliyat o'quvchilarda yangi g'oyalar yaratish va ularni amaliyotda qo'llashni rag'batlantiradi:

- Loyihalar va mini-tadqiqotlar;
- Rangli diagrammalar, grafiklar va vizualizatsiyalar yaratish;
- Hikoya, she'r va maqolalar yozish.

4. Texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish

Zamonaviy texnologiyalar intellektual rivojlanish jarayonini tezlashtiradi:

- Kompyuter va planshetlar yordamida interaktiv mashqlar
- Onlayn testlar va viktorinalar
- Ta'lim dasturlari va o'quv simulyatorlari

Pedagogning roli

Pedagog o'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini rivojlantirishda:

- Har bir o'quvchining individual qobiliyatini aniqlashi.
- O'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish.
- Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rag'batlantirish.
- O'quvchilarga mustaqil izlanish va o'z-o'zini rivojlantirish imkonini berish.

NATIJA VA XULOSA

O'quvchilarning intellektual imkoniyatlarini rivojlantirish nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularning shaxsiy rivojlanishi, ijodkorlik va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini mustahkamlashga yordam beradi. Zamonaviy ta'limda o'qituvchi nafaqat bilim yetkazuvchi, balki o'quvchilarning aqliy va ijodiy rivojlanishining yo'lboshchisi bo'lishi zarur.

Shunday qilib, o'quvchilarning intellektual rivojlanishi ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi va uni shakllantirish uchun metodlar, interaktiv vositalar va pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. Toshkent, 2020

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Umumiy o'rta ta'lim fanlari bo'yicha o'quv dasturlari. Toshkent, 2022.
3. Xolmatov D., Karimova M. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish". – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021.
4. Rasulov A. "Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni shakllantirish metodikasi". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
5. Abduqodirov A. Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning kompetensiyasini rivojlantirish". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023.

